

90. léta 19. století – přelom století

Česká společnost prožívá „zlatý věk“

- od roku 1866 je období míru
- společnost je už dostatečně stabilní, sebevědomá, má politickou i kulturní základnu
- vzdělání se dostává ke stále širšímu okruhu lidí (i ženám)
- Vrchlickým a jeho kolegy byla kvalitně přeložena světová veledíla, je stabilizovaná síť časopisů a denního tisku, vznikají důležité kulturní instituce (univerzita 1882 rozdělena na českou a německou, 1881/3 ND, vzniká ČSAV 1890, začíná vycházet Ottův slovník naučný...). Na brněnskou univerzitu přichází učit Masaryk. Také české výtvarné umění dosahuje světové úrovně (Antonín Slavíček, Alfons Mucha)
- do české okamžitě pronikají trendy ze světové literatury
- obrovskou rychlostí se rozvíjí industrializace, budují se železnice, zavádí se elektřina, začínají jezdit motocykly a automobily
- nové vrstvě obyvatel, vzniklé díky průmyslu, – dělníkům se nyní výrazně zlepšuje jejich postavení

Do české literatury vstupuje v 90. letech nová generace, dnes nazývaná **Česká moderna**. Své názory zveřejnili 1895 v časopise Rozhledy a nazvali ho manifest České moderny.

Požadovali:

- právo na svobodné vyjadřování, na individualitu
- právo na kritiku, kritika jako samostatný vědní obor (kritika je práce tvůrčí, umělecká, vědecká, je to samostatný literární žánr, rovnocenný s ostatními)
- ne přejímání starého a cizího (ne: imitace národních písní, fráze, politické rýmovánky...)
- neuznávají „staré ikony“

Patřili sem: F. X. Šalda, Josef Svatopluk Machar, Antonín Sova, Otokar Březina, Vilém Mrštík, Josef Karel Šlejhar.

Byli však natolik odlišní, že jediné, co je spojovalo, byl manifest. Velmi brzy šli svou cestou.

Ještě téhož roku se z nich utvořila i druhá skupina – **Katolická moderna**. Lišili se zejména respektováním tradic a podporou katolické písemnictví.

Řadíme sem Antonína Sovu a Otokara Březinu.

František Xaver Šalda (1867 – 1937)

- literární kritik (považován za zakladatele české moderní kritiky), novinář a spisovatel
- 1894 – 1908 psal pro redakci Ottova Slovníku naučného hesla z české, německé, francouzské a anglické literatury a ze světového malířství
- redigoval několik časopisů, do dalších psal (*Literární rozhledy, Novina, Česká kultura, Kmen, Volné směry, Literární listy, Tvorba*), věnoval se v nich otázkám a problémům výtvarného umění, literatury, kultury i politiky, překládal také z francouzštiny a angličtiny
- 1928 – 1937 vydával vlastní časopis *Šaldův zápisník*, ve kterém uveřejňoval jen svou práci - umělecké kritiky a eseje, ale také básně, prózu a politickou publicistiku
- ačkoliv se kvůli nemoci nemohl aktivně účastnit veřejného života, jeho tvorba a názory určovaly směr uměleckých snah
- jeho díle jsou přítomny všechny vývojové fáze č. lit. od 90. do 30. let přelomu století

Kritická díla:

Boje o zítřek

Duše a dílo

Josef Svatopluk Machar (1864 – 1942)

- po gymnáziu odešel pracovat do Vídně (30 let), s českým kulturním prostředím udržoval styk,
- v díle je velmi kritický, psal subjektivní lyriku, veršovanou epiku, používá satiru, ironii a sarkasmus (navazuje na Havlíčka Borovského a Nerudu)
- je moderní myšlenkově (názory) než umělecky, ale zavádí strohý verš s důrazem na obsah

Poezie:

Confiteor (tři díly) – prvotina, v níž kritizuje dobové národní a společenské ideály

Čtyři knihy sonetů

Tristium Vindobona (Žalozpěvy z Vídně) – politická lyrika, vrchol tvorby

Zde by měly kvést růže – příběhy o ženách

Antonín Sova (1864 – 1928)

- představitel lyriky (náladová a přírodní lyrika) – impresionistický básník (vyslovení intimního prožitku); básně se vyznačují hudebností
- melancholik – tesknota, bolest z pocitu, že každá radost je vykoupena smutkem a hořkostí,

Dílo:

Květy intimních nálad

Z mého kraje – přírodní lyrika

Zpěvy domova – vlastenecká lyrika

Ještě jednou se vrátíme - ze symbolistického období tvorby

Otokar Březina (1868 – 1929) Václav Jebavý

- studoval jazyky, filosofii, středověké mystické autory, měl mimořádný přehled o světové lit., ovlivněn francouzským symbolismem
- největší český symbolista, psal náročnou, složitou poezii, hymnická, meditativní poezie, mistr metafory, měl neobvyklá přirovnání – obohatil č. básnický jazyk

Dílo:

Tajemné dálky

Svítání na západě

Větry od pólů

Stavitelé chrámu

Ruce